

УДК: 330.322.01

О. М. Щербатюк,
кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

ДЕФІНІЦІЯ «ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА»: СУТНІСТЬ ТА ВІДМІННОСТІ

Розкрито зміст понять «потенціал», «інвестиції», «інвестиційний потенціал», «інвестиційні ресурси», «інвестиційна діяльність» та визначено їхнє співвідношення. На основі аналізу сучасних підходів до трактування інвестиційного потенціалу підприємства уточнено сутність терміну.

The essence of the terms "potential", "investment", "investment potential", "investment resources", "investment activity" is disclosed and their correlation is defined. The subject of term is specified in reliance on the analysis of modern approaches to the interpretation "investment potential of the enterprise" term.

Ключові слова: потенціал, інвестиції, інвестиційний потенціал підприємства, інвестиційні ресурси, інвестиційна діяльність.

Key words: capacity, investment, investment funds, investment resources, investment potential of the enterprise.

Вступ

Ринкові умови господарювання вимагають від вітчизняних підприємств постійно знаходитись на конкурентному рівні, розробляючи ефективні стратегії розвитку. Їхня реалізація потребує ґрунтовної оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, що дозволяє виявити власні можливості для досягнення цілей та обсяг необхідних зовнішніх залучень. Тому завдання формування єдиного підходу до визначення та оцінки інвестиційного потенціалу підприємства є важливим, і першим кроком у його вирішенні є правильне розуміння сутності даного поняття.

Особливу увагу обґрунтовано змісту та оцінюванню інвестиційного потенціалу на рівнях країни, регіону у своїх працях приділили такі вітчизняні та російські вчені, як Бандура А.В., Бережна І.Ю., Дриго М.Ф., Кадирова Г.В., Мірошниченко П.І., Нечитайло У.П., Олександренко І.В., Пісьмаченко Л.М., Стеченко Д.М. та інші науковці, що досліджують макроекономічні та регіональні аспекти протікання інвестиційних процесів.

Економічна категорія «інвестиційний потенціал підприємства» розглядалась наступними вченими-економістами: Ворсовським О.П., Івановим С.В., Краснокутською Н.С., Кучерук Т.Ю., Ревуцьким Л.Д., Шевченком С.Ю. тощо. Методика розрахунку та сукупність показників, що складають підґрунтя оцінки інвестиційного потенціалу на рівні підприємства, пропонується у працях Арапова О.С., Ворсовського О.П., Дуна І.В., Кучерук Т.Ю. та ін. Аспекти формування, ефективності використання та розвитку інвестиційного потенціалу досліджували Єфіменко Н.А., Кріоні Н.К., Кужель В.М., Литюга Ю.В. тощо. Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, серед авторів немає єдиного підходу щодо визначення сутності та змісту інвестиційного потенціалу.

Постановка задачі

Метою статті є розгляд сучасного трактування поняття «інвестиційний потенціал» та уточнення його сутності. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- розкриття змісту понять «потенціал», «інвестиції», «інвестиційний потенціал», «інвестиційні ресурси», «інвестиційна діяльність» та визначення їх співвідношення;
  - аналіз сучасних підходів до визначення терміну «інвестиційний потенціал» на рівні регіону, галузі, підприємства та уточнення його змісту.
- Методичну базу дослідження складають методи індукції, дедукції, системного підходу до аналізу понятійного апарату інвестиційного потенціалу та метод абстрагування при формуванні висновків.

Результати

Розгляд терміну «інвестиційний потенціал» потребує огляду існуючих підходів до трактування сутності категорій «потенціал», «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «інвестиційні ресурси».

Термін «потенціал» походить від латинського слова potentia, яке в перекладі означає «сила», «змога», «потужність» й у тлумачному словнику С.І. Ожегова трактується як «ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупність засобів, можливостей, необхідних для чого-небудь» [10].

На сьогоднішній день досить широкого розповсюдження набули дослідження потенціалу підприємства. Цю економічну категорію прирівнювали до виробничого потенціалу, ресурсного забезпечення тощо. В умовах розвитку ринкових відносин потенціал підприємства виступив у новому тлумаченні: він розглядається як можливості підприємства використовувати наявні чи приховані ресурси для досягнення поставлених цілей [6]. О.С. Федонін, І.М. Репіна та О.І. Олексюк [14] у розвитку сучасних уявлень про потенціал виділяють три напрями:

- сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів;
- система матеріальних і трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва;
- здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1] визначає інвестиції як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, внаслідок чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Інвестиції здійснюються в результаті інвестиційної діяльності – комплексу заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) з метою отримання прибутку.

Інвестиційна діяльність здійснюється за рахунок інвестиційних ресурсів та є абсолютно неможливою за умов їх відсутності.

Економічна теорія характеризує інвестиційні ресурси як сукупність природного, соціального і духовного в процесі виробництва товарів, послуг та інших цінностей. На різних етапах розвитку суспільства змінювалась значущість різних ресурсів: у доіндустріальному суспільстві пріоритет належав природним і трудовим ресурсам, в індустріальному – матеріальним, в постіндустріальному – інтелектуальним та інформаційним [3].

У сучасній економічній науці існують різні підходи до розуміння поняття інвестиційних ресурсів та їхньої структури. Проте, не зважаючи на існуючі розбіжності у трактуванні даного терміну, майже всі науковці зараховують до інвестиційних ресурсів будь-які види цінностей (фінансові, матеріальні, нематеріальні, трудові, інтелектуальні, інформаційні, інноваційні, організаційні та ін.) або їх комбінацію, що можуть бути використані в інвестиційній діяльності з метою отримання прибутку або іншого кінцевого результату.

Окремі дослідники стверджують, що інвестиційні ресурси є частиною фінансових ресурсів, яка використовується при інвестиційній діяльності. Такий підхід

пояснюється тим, що на придбання інших видів інвестиційних ресурсів (природних, трудових, капітальних тощо) потрібно витратити ті чи інші фінансові засоби. Також в науковій літературі наявні спроби комплексного розгляду фінансових та інвестиційних ресурсів як фінансово-інвестиційних, тобто як єдиного цілого [3].

Термін «інвестиційний потенціал» використовується стосовно країн, регіонів, галузей, компаній, банків та інших господарських одиниць. Іноді навіть говорять про інвестиційний потенціал тих чи інших активів, інструментів фінансового ринку, окремих фінансових і товарних ринків. Безпосереднім предметом нашого дослідження виступає інвестиційний потенціал підприємства, проте, перш ніж його розглядати, доречно з'ясувати сутність інвестиційного потенціалу країни, регіону.

Інвестиційний потенціал країни у [9] трактується як сума двох складових: національного багатства, що накопичене суспільством на момент оцінювання потенціалу, та валового продукту поточного періоду, а саме, тієї його частини, яка спрямовується на заощадження. Мірошніченко П.І. [7] зазначає, що інвестиційний потенціал регіону за економічним змістом розглядається як сукупність інвестиційних ресурсів суб'єктів господарської діяльності, що формують комплексну базу відтворення господарської соціальної сфери життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного зростання. За визначенням Бережної І.Ю. [3], інвестиційний потенціал регіону характеризує його можливості щодо здійснення інвестиційної діяльності з метою досягнення сталого економічного розвитку.

У сучасній економічній літературі відсутнє однозначне трактування поняття «інвестиційний потенціал підприємства» (табл. 1).

Більшість авторів визначають інвестиційний потенціал як сукупність інвестиційних ресурсів. Так, на думку Бережної І.Ю. [3], інвестиційний потенціал підприємства слід розглядати як відповідним чином організовану динамічну, взаємопов'язану сукупність інвестиційних ресурсів власне підприємства та інвестиційних ресурсів, залучених ззовні, що перебувають у його розпорядженні та можуть бути за певних умов задіяні в інвестиційній діяльності задля досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства з урахуванням характеристик зовнішнього середовища. Тобто інвестиційний потенціал визначає сукупну здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність, а ефективність цієї діяльності детермінується рівнем та обсягом використання цього потенціалу. Автор виділяє наступні складові (фактори) інвестиційного потенціалу: ресурсно-сировинний, інтелектуально-трудоий, інституційний, виробничий, споживчо-збутовий, інноваційний, економіко-географічний, демографічний.

За визначеннями Серова В.М. [12] та Стеченко Д.М. [12], інвестиційні ресурси охоплюють активи підприємства, які можуть бути спрямовані на інвестиційні цілі.

Таблиця 1. Трактування поняття «інвестиційний потенціал»

Автор, джерело	Визначення
1. Бандура А.В., Шахманов Ф.І. [2]	Належним чином упорядкована сукупність інвестиційних ресурсів, за допомогою яких можна досягти ефекту синергізму при їх використанні
2. Бережна І.Ю. [3]	Відповідним чином організована динамічна, взаємопов'язана сукупність інвестиційних ресурсів власне підприємства та інвестиційних ресурсів, залучених ззовні, що перебувають у його розпорядженні та можуть бути за певних умов задіяні в інвестиційній діяльності задля досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства у майбутньому, враховуючи при цьому стан і характеристики макроекономічного середовища, в якому безпосередньо функціонує підприємство
3. Іванов С.В. [4]	Сукупність ресурсів, факторів та умов для інвестування
4. Кадирова Г.М. [5]	Та частина наявного у суб'єкта майна (у грошовій та інших формах), яка може бути направлена на інвестиційні цілі без шкоди для задоволення поточних потреб в довгостроковій перспективі
5. Киперман Г.Я. [11]	Сукупність засобів і умов, необхідних для фінансування простого і розширеного відтворення у виробничій та невиробничій сферах
6. Кучерук Г.Ю., Вовк О.М. [6]	Організована сукупність внутрішніх і зовнішніх економічних можливостей, які створюють умови для розвитку та реалізації стратегічних і тактичних цілей підприємства в сфері інвестиційної діяльності; сукупність необхідних ресурсів і можливостей для здійснення інвестиційної діяльності й досягнення цілей розвитку підприємства
7. Мягких І.М. [8]	Показує можливості щодо формування та відновлення основних фондів з метою забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції та послуг
8. Назаров М.Г. [15]	Здатність здійснення витрат на виробництво, накопичення засобів виробництва, збільшення запасів капіталу на підприємстві
9. Нечитайло У.П. [9]	Здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах
10. Серов В.М. [12]	Сукупність грошових коштів, ліквідних нематеріальних активів, матеріальних активів, що можуть бути спрямовані підприємствами на інвестиційні цілі
11. Стеченко Д.М. [13]	Сукупність ресурсів, віднесених до інвестиційних за критерієм можливого їх вкладення в статутний капітал підприємства

Іванов С.В. [4], використовуючи ресурсний підхід до визначення, удосконалив і конкретизував поняття інвестиційного потенціалу – це сукупність ресурсів, факторів та умов для інвестування. Тобто визначення відображає величину матеріальних, нематеріальних, фінансових та інших інвестиційних ресурсів, які можуть бути використані для відтворення і розвитку підприємств.

На нашу думку, трактування інвестиційного потенціалу підприємства як сукупності ресурсів є вузьким, охоплює тільки наявні ресурси для інвестування та не враховує інвестиційних можливостей. Інвестиційний потенціал підприємства необхідно розглядати не просто як суму інвестиційних ресурсів, а як особливу їх комбінацію. Так, на думку Бандури А.В., Шахманова Ф.І. [2], інвестиційний потенціал – це належним чином упорядкована сукупність інвестиційних ресурсів, за допомогою яких можна досягти ефекту синергізму при їх використанні.

Словосполучення «інвестиційний потенціал», на думку Кадирової Г.М. [5], можна розуміти двояко:

1) як максимально можливий ефект, що забезпечується інвестицією; наприклад, можна говорити про інвестиційний потенціал проекту (програми), до якого (яку) зроблені фінансові та інші вкладення конкретного обсягу. Інвестиційний потенціал у першому розумінні має синонім у вигляді терміна «ефективність інвестицій»;

2) як максимальний обсяг будь-яких ресурсів (фінансових, матеріальних, інформаційних, трудових), які суб'єкт економічної діяльності може направити на інвестиційні цілі.

Автор ототожнює інвестиційний потенціал із майном підприємства, визначаючи його як ту частину наявного у суб'єкта майна (у грошовій та інших формах), яка може бути направлена на інвестиційні цілі без шкоди для задоволення поточних потреб у довгостроковій перспективі. Виділяються такі складові інвестиційного потенціалу:

- базовий інвестиційний потенціал (сформовані у попередні періоди активи);
- додатковий інвестиційний потенціал (частина активів, створених у поточному періоді).

Включення інвестиційних можливостей (здатностей) до структури досліджуваного поняття здійснюється такими авторами, як Кучерук Г.Ю., Вовк О.М.,

Мягких І.М., Назаров М.Г., Нечитайло У.П., Так, Кучерук Г.Ю., Вовк О.М. [6] визначають інвестиційний потенціал як організовану сукупність внутрішніх і зовнішніх економічних можливостей, які створюють умови для розвитку та реалізації стратегічних і тактичних цілей підприємства в сфері інвестиційної діяльності; сукупність необхідних ресурсів і можливостей для здійснення інвестиційної діяльності й досягнення цілей розвитку підприємства. Дещо звуженим, на нашу думку, є визначення інвестиційного потенціалу Мягких І.М. [8] – можливості щодо формування та відновлення основних фондів з метою забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції та послуг. Назаров М.Г. [15] визначає інвестиційний потенціал підприємства як здатність здійснення витрат на виробництво, накопичення засобів виробництва і збільшення запасів капіталу на підприємстві.

З погляду необхідності управління інвестиційним потенціалом Нечитайло У.П. [9] запропоновано визначати інвестиційний потенціал як здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах.

Відмітним є підхід Кипермана Г.Я. [11], який трактує інвестиційний потенціал як сукупність засобів та умов, необхідних для фінансування простого і розширеного відтворення у виробничій та невиробничій сферах.

Отже, на основі аналізу наведених визначень інвестиційного потенціалу підприємства можна стверджувати, що його характеризують як:

- сукупність інвестиційних ресурсів, що за певних умов можуть бути трансформовані в інвестиції при здійсненні інвестиційної діяльності;
- комплекс ресурсів та можливостей їхнього ефективного використання;
- сукупність засобів та умов здійснення інвестиційної діяльності.

Поєднання таких напрямків сучасних уявлень сутності та змісту інвестиційного потенціалу підприємства дозволяє його визначати як комплекс інвестиційних ресурсів у поєднанні з можливостями, засобами та умовами їхнього залучення й використання в інвестиційній діяльності підприємства.

Сутність та взаємозв'язок понять «потенціал підприємства», «інвестиції», «інвестиційний потенціал підприємства», «інвестиційна діяльність», «інвестиційні ресурси» наведені на рис. 1.

Рисунок 1. Концептуалізація поняття «інвестиційний потенціал підприємства»

Висновки

На сьогодні існують три підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства. Відповідно до першого, термін трактується як сукупність інвестиційних ресурсів, що за певних умов можуть бути трансформовані в інвестиції. За другим підходом, інвестиційний потенціал являє собою поєднання ресурсів та можливостей їхнього використання. Третій підхід визначає дане поняття як сукупність засобів та умов здійснення інвестиційної діяльності.

Узагальнення наукових підходів до визначення інвестиційного потенціалу підприємства дозволяє сформулювати його як комплекс інвестиційних ресурсів у поєднанні з можливостями, засобами та умовами їхнього залучення і використання в інвестиційній діяльності підприємства.

Таке визначення необхідно враховувати при розробці конкретної методики та окремих показників оцінювання рівня інвестиційного потенціалу підприємства, що і виступає напрямком подальших авторських досліджень.

Література:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12&print=1>
2. Бандура А.В., Шахманов Ф.И. Проблемы организации эффективной инвестиционной деятельности корпорации в регионе / А.В. Бандура, Ф.И. Шахманов. – М., 1999.
3. Бережна І.Ю. Теоретико-економічні підходи до обґрунтування змісту інвестиційного потенціалу / І.Ю. Бережна // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. - №6. – С. 253 – 258.
4. Іванов С.В. Методологічні підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу / С.В. Іванов // Економіка: проблеми теорії та практики: 36. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Випуск 95. – С. 98 – 104.
5. Кадырова Г. Инвестиционный потенциал: некоторые актуальные проблемы исследования / Г. Кадырова // Страховое дело. – 2008. - №11. – С. 4 – 10.
6. Кучерук Т.Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства / Г.Ю. Кучерук, О.М. Вовк // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. - №3. – С. 11 – 15.
7. Мірошніченко П.І. Активізація використання інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.05 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Донецьк, 2007. – 20 с.
8. Мягких І.М. Аналіз і оцінка використання ресурсного потенціалу в системі споживчої кооперації / І.М. Мягких // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №1. – С. 136 – 142.
9. Нечитайло І.П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону / І.П. Нечитайло // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2010. - №24. – С. 13 – 19.
10. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / С.И. Ожегов; [под ред. Н.Ю. Шведовой]. – 23 – е изд., испр. – М.: Рус. яз., 1991. – 847 с.
11. Рыночная экономика: Словарь / [ред. – упоряд. Г.Я. Кипермана]. – М.: «Республика», 1995. – 307 с.
12. Серов В.М. Инвестиционный менеджмент: учеб. пос. / В.М. Серов. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 272 с.
13. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] / Стеченко Д.М. – К.: Вища школа, 2002. – 254 с.
14. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. пос. / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. – 2 – ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – 316 с.
15. Финансово-экономический словарь / [ред. – упоряд. М.Г. Назарова]. М.: АО «Финстатинформ», 1995. – 509 с.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"